

**Maandblad der Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging
gevestigd te Amsterdam.**

Redacteur: Dr. W. J. Prud'homme van Reine, Mauvestraat 29, Zaandam

2e Redacteur: Joh. Bolman, Nic. Maesstraat 122boven Amsterdam-Z.

Administratie-adres: Bureau K.N.N.V., C. 24, Hoogwoud

Penningmeester: J. L. Odekerken, Badhuislaan 27, Hilversum,

Giro No. 103855, t.n.v. Penningmeester K.N.N.V. te Hilversum.

Abonnementsprijs voor niet-leden f 6.— per jaar.

Ir. P. Roorda van Eysinga:

Het land van Cadzand

Hieronder is te verstaan dat deel, dat wij keurig en officieel West Zeeuws-Vlaanderen noemen; dus het land zuidelijk van de Westerschelde en westelijk van de ingepolderde Braakman. Landschappelijk is het land gegroeid door het binnen kaden brengen van schorren, en het later dan binnendijken en ontginnen van het meestentijds droog blijvende land. Dit geschiedde vanuit Vlaanderen door de Gentse abdijen van St. Baafs en Sint Pieters, en zeker niet minder door de bemoeienissen van adellijke heren en rijke kooplieden als beleggingsobject van gemaakte winsten. Naar alle waarschijnlijkheid moeten we de oudste inpolderingen van West-Europa in Vlaanderen zoeken.

Door de funeste watervloeden in de winter van 1375/76 en in 1394, mede door de verarming na de beroeringen van de burgertwisten in het begin van de 14de eeuw, en de oorlogsomstandigheden aan het einde van die eeuw, waarbij bijvoorbeeld in 1385 de Engelse en Franse benden in de ambachten IJzendijke en Oostburg onbehoorlijk huis hielden, werden de inpolderingen weer door de zee genomen. De rampen kwamen tot een hoogtepunt door de watervloed van 1404; terwijl de oorlogsomstandigheden aanhielden. In mei 1405 richtten de Engelsen hun offensief op Sluis, door met hun vloot het Zwin binnen te varen. Door de overstromingen van 1375 en 1394 werd hier waarschijnlijk veel meer land overstroomd dan in 1404; maar door deze laatste watervloed werden de inpolderingen tot een zo kleine omvang teruggebracht, als nooit meer daarna.

Opnieuw had bedijking plaats in de 15de en 16de eeuw, zodat het landschap zich weer opnieuw vormde. Dan traden rond 1583, tijdens de Tachtigjarige Oorlog, weer enorme overstromingen op, evenals ver landinwaarts lopende geulen, die zich diep uitschuurden. Deze inundaties waren het gevolg van het doorsteken van dijken, op grond van strategische overwegingen. Noord-Nederland kreeg belangstelling voor het Land van Cadzand zelf, vooral om te trachten de weg naar Antwerpen open te houden. Rond 1604 was de toestand weer geconsolideerd; de vestingen Aardenburg en Sluis waren weer Staats, en Maurits begon met de bouw van de vesting IJzendijke.

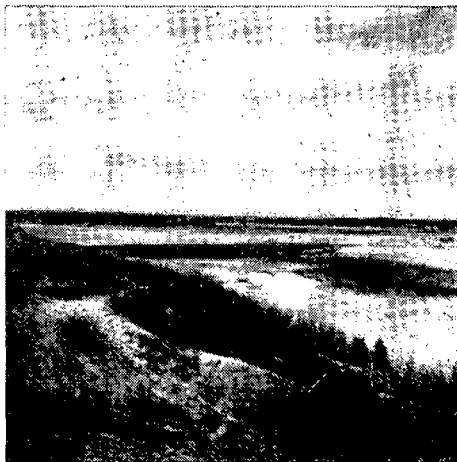
Zowel door de watervloeden rond 1400, als de inundaties rond 1600 is een totale vernietiging van het middeleeuwse landschap opgetreden. Zelfs wat de stormvloed van 1404 overgelaten had, werd nu grotendeels overspoeld, omgezet en opnieuw afgedekt door kleilagen, omdat de ondergelopen delen tot vele tientallen jaren toe aan hun lot werden overgelaten. Een van de laatste herinpolderingen was het tweede deel van de Generale Prins Willempolder, en had pas plaats in 1651. (Dit is het deel waar Schoondijke in ligt; de loodrechte verkaveling en wegtracering is opvallend!) Tot in recente tijd hebben verder nieuwe inpolderingen plaats gehad. Al de besturen van het grote aantal poldertjes zijn uiteindelijk in 1941 samengevoegd tot het Waterschap „Het Vrije van Sluis”. (Een naam waarmee de streek van 1600 tot 1800 werd aangeduid.)

Hierdoor is het landschap van de jonge, kalkrijke zeekleipolders ontstaan met waterlozing op zee, hoewel voor vele poldertjes verre van ideaal. De hoogte is 1 à 2 m boven N.A.P., dus hoger dan het veenlandschap van Holland, maar onder (storm-)vloedniveau. Bij al de inundaties bleef bij Oostburg een deel droog, en daar zijn dus, naast het aanwezige sterk zandige dek, ook ontkalkte en zure gronden mogelijk. De niet geteisterde polders van bijvoorbeeld Heille en Sint Kruis, nabij de Belgische grens, zijn zeker ontkalkt en zuur. Het veen, dat in de rest van Zeeland landbouwkundig dikwijls zo uiterst onplezierig aanwezig is, vooral als het terrein vernield is door moerdelving, is wel niet geheel weggeslagen, maar dan toch keurig door een stevig kleipakket afgedekt en slechts in de diepere ondergrond aanwezig. Overigens heeft ook hier in het landje, in de 13de eeuw, een intensieve turfexploitatie plaats gehad; bijvoorbeeld in de moeren oost van Aardenburg.

Het huidige polderpatroon dateert dus uit de 17de eeuw en later. (Vader Cats heeft zich onder meer hier duchtig geweerd.) De grenzen van de polders geven ongeveer de enorme ingeschuurde geulen aan. Zij zijn later ook binnengedijkt, en terug te vinden als langgerekte laagten, als plassen en rietmoerasjes in de polders, en veelal opgenomen in het waterbergings- en waterafvoersysteem van de polders. Vele oude zeedijkjes zijn nog aanwezig als binnendijk of dijkweg. Op tal van plaatsen voorzien van „coupures” of doorgangen, die met balken en zandzakken opgevuld kunnen worden in het geval van dijkdoorbraak. Het grote voordeel van deze binnendijken bij binnendringend water, zoals bij de stormvloed van 1953, voorkomt dat die dijkjes zonder meer opgeruimd worden. De enige vluchtheuvel, als redding bij dijkdoorbraak, die we in het Land van Cadzand nog kunnen vinden ligt bij Groede.

Uit de aard der zaak is West Zeeuws-Vlaanderen dus voornamelijk landbouwgebied; sterk gemechaniseerd. De bouwlanden zijn in het algemeen opvallend onkruidvrij. De beperkt aanwezige graslanden hebben veelal een zeer sterke veebezetting, mogelijk door het bijvoeren van akkerbouwprodukten aan de dieren. Slechts de wegranden, die meest maar een of twee maal per jaar gemaaid worden, kunnen een overvloed aan bloemen dragen; en prikken met plantesoorten, die je met genoeg steeds weer tegenkomt. Aardbeiklaver, ijzerhard, agrimonie en bremraap zijn altijd de moeite waard. Is er een sterke bezetting van boterbloemen, distels of brandnetels, dan roept dit bestrijding op; meestal door het verspuiten van groeistoffen. Wat de „stekels” en „tingels” betreft (dus de distels en brand-

*Gezicht dwars over het Zwin
in de richting van Knokke.*

netels), is het bestrijden ervan verplicht op grond van verordeningen. Even goed als het slikvrij maken van de wielen van trekkers en wagens, bij het op de weg komen van uit het land. Een maatregel, die ook een zandbewoner heel normaal vindt, als hij na regen onverhoeds het bouwland inloopt, en bemerkt dat „een halve polder” aan zijn schoenen blijft hangen. Naast dit kleipolderlandschap bestaat het uiterst sterk gereduceerde strand-duinstrookje aan de Noordzee, maar gelukkig nog niet eivol. Bij Cadzand is er nog duinterrein, dat noordelijk overgaat in zeedijk met smal strand, en hier en daar nog wat duinterrein. (Geïnunderde Zwarte Polder, en de Groe.) Langs de Westerschelde ligt de dijk nagenoeg aan het water, waar dikwijls een diepe stroomgeul loopt. Bij de veerhaven van Breskens is de nieuwe dijk reeds op „Delta-hoogte” gebracht. Aansluitend schorrenlandschap is er niet; behalve het Zwin dan, waar de toevoer van zout water in stand gehouden moet worden.

Verder vinden we vlak bij de Belgische grens het pleistocene zand aan de oppervlakte; terwijl het landschap daar gekenmerkt is door een zeer sterke perceelsverdeling (Oost van Eede). Een opduiking van het pleistocene zand vindt men onder meer bij Sint Kruis, met een hectaar groot bosje als natuurreservaat beschermd, en als zodanig bij sommigen bekend.

Van de plaatsjes en dorpen in het land van Cadzand werden bijvoorbeeld Schoondijke en Oostburg in de oorlog zeer zwaar verwoest en zijn vrijwel geheel herbouwd volgens een nieuw grondplan. Waarschijnlijk juist door dit laatste, kan Oostburg in zijn functie van centrumgemeente pas goed voorzien. IJzendijke, Aardenburg en Sluis hebben daarentegen hun oude opbouw behouden; en vooral Sluis oefent een opvallend grote aantrekking uit op de Belgische toeristen.

Het heeft weinig zin planten en dieren in losse reeksen op te noemen als bijzondere aantrekkelijkheid van het West Zeeuws-Vlaamse land. Wat het belangrijkste is: zij zijn er! Tal van mogelijkheden voor minder voorkomende planten zijn aanwezig in de grote kalkrijkheid van de bodem, in het vrij zoute grondwater, en in het zoute zeewater voor het Zwin en de Geïnunderde Zwarte Polder. Naast de grote dikke fossiele „schelpen van Cadzand” (*Cardita planicosta*) van eocene ouderdom, komen ook andere

fossiele schelpen voor op de kust van het Zwin en Cadzand. (Midden-eoceen; Paniséliën van het Belgische kustgebied.) Evenals haaiantanden; soms bij honderden in een stroomgeultje dat pas gevormd is. Zeker het zoeken waard; en u loopt zo met een paar miljoen jaren in uw zak rond. In het „Grote Gat” bij Oostburg groeien zelfs de stenen; bryozoën zien kans zoveel kalk af te zetten dat concreties als flinke bloemkolen gevormd worden. Gewone bryozoën-kalkafzettingen zijn vrij normaal voor de sloten en plassen. En wat moet er bij zoveel land, „kreken” en „putten”, en zo weinig stad niet allemaal rondvliegen aan vogels tot en met insecten? Gaat u in zee zwemmen, — niet pootje baden, maar echt zwemmen —, neem de waarschuwingen van de mensen aan de kust in acht. De zee kan ongelooflijk trekken en uiterst gevaarlijk zijn; zwem in het algemeen rond hoog water, en niet bij afgaand water. Neem geen risico's; en met ver weg zwemmen komt u op biologisch gebied toch hoogstens maar kwallen tegen.

Enige literatuur:

Dr. M. K. E. Gottschalk: „Historische geografie van Westelijk Zeeuws-Vlaanderen.” I en II. (van Gorcum, Assen).

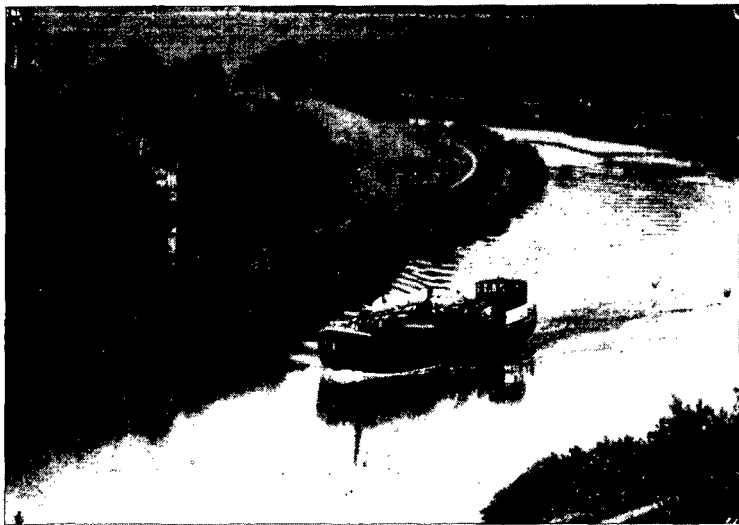
S. E. Steigenga-Kouwe: „Zeeuws-Vlaanderen.” (Diss. Utrecht 1950).

J. Ch. Cornelis: „Ons Eigen Landje.” (Bronswijk, Oostburg 1943).

Plaatwerk: „West Zeeuws-Vlaanderen in beeld.” (Beerman v/h Bronswijk, Oostburg.)

MAASVAARKAMP VAN 29 JULI t/m 8 AUGUSTUS.

Zie februari-Natura (Reis- en Kampeergids).

De Vaarkampboot „De Dolfijn” in de bocht van het Julianakanaal bij Elslo.

foto: W. G. Westmijze

Strandliefhebbers

lees vooral de mededelingen op blz. 45.